



Na počitnice.

Tiha polja, nežno sanjajoča,
vabijo me v svoj poletni kras . . .
v svoje vabi me okrilje vas,
gaj, priroda svóbodna, pojoča.

Srkal váse speve bom večerne,
ki jih polje poje, vrt in gaj,
gledal v blaženstvu bom neizmerne —
zvezdice . . . užival zemski raj.

V. Skuhala.



Popotnik.

Po večernem jasnem nebu
pa oblaki plavajo;
kot ovčice brez pastirja
nekam v daljo tavajo.

Brez pokoja, brez domovja
semintja potujejo;
kar so morje zapustili,
nič več ne mirujejo . . .

Čez samotno plan popotnik
gre od doma v daljni svet —
kdaj se ta oblak bo vrnil,
kdaj bo svojce videl spet?

Slavko Slavič.



Mati.

(Piše J. E. Bogomil.)



li si že kaj brala?» je vprašala tisto nedeljo pred Binkoštni Slakovka Bendačevko.

»Nič nisem brala. Kaj pa je?»

»Kramar mi je nekaj pravil. Na Tirolah se je menda nekaj hudega zgodilo. Pa ravno tam nekje, kjer so naši. Prav skrbi me.«

»Kaj pa se je zgodilo?»

»Le čakaj, tamle gre Kramar, ta naj pove. Jaz ti ne morem povedati — tako sem se prestrašila. Še sedaj me kar zebe. Kramar, stopi no!«

»Kaj pa je?»

»I no, tisto boš povedal, kaj je na Tirolah novega. Bendačevka še nič ne ve.«

»Dà, tista novica je pa huda. Takole pravijo, da se je v gorah utrgala velika skala. Kar naenkrat, nenadoma je priletela na železniški tir in za njo je pridrvel cel plaz debelejšega kamenja. Delavci se niso mogli zadosti hitro umakniti. Precej je pač rešenih, veliko jih je skala zmečkala, nekaj je pa ranjenih. Med ponesrečenci je tudi nekaj Slovencev. Za imena pa še ne vedo. Zgodilo se je pa tam nekje blizu Landeka, kjer delajo tudi naši. Kraja pa ne vem povedati, tako nekam čudno se mu pravi.«

»Da bi bil Bog vsaj naše obvaroval!«

»Pač res: Bog jih varuj nesrečel!«

Veliko govorjenja je rodila ta nesreča, veliko pretiravanja, pa tudi veliko skrbi. Vsekrižem so govorili in pripovedovali ljudje, kako je bilo. Ta je slišal praviti, da je dvajset ubitih, drugi jih je naredil že štirideset. Slovenci so bili pred eno uro vsi rešeni; pa je prišel nov novičar in ta je vedel povedati, da polovico naših pogrešajo. Saj je že stara resnica, da o veliki nesreči vsak vé veliko povedati, pa tudi vsak drugače pove.

Hiše tistih, kjer so imeli svojce na Tirolah, je objela za nekaj časa težka skrb.

»Oh,« je tarnala Tomanca, »zakaj mu nisem branila! Tako nerad je šel. Kar videla sem, kako gre nerad. Pa sem mu le prigovarjala, naj gre.«

»Jaz sem mu pa branila, pa premalo, premalo. Oh, oh!« In Slakovka je pokrila obraz z rokama in bridko zajokala, Tomanca pa za njo.

»Mama, ali našega ata res ne bo več domov?« je vprašal drugi dan po tisti nedelji Bendačev Janezek svojo mamo. »Petrinov Jožek mi je pravil v šoli, da so jih ubili. Ali je to res?« Mati zadrhti...

»Nič ne vem, Janezek. Ljudje govorijo vse mogoče, resnice pa ne vé nihče povedati. Molimo, da bi nam Bog pomagal.«

»Jaz bom šel takoj jutri k sveti maši. Kar pokličite me. Ata morajo priti domov.«

Naslednje dneve so časopisi prinesli res nekaj imen ranjenih in umrlih delavcev. Kramar je takoj objavil to novico Slakovi materi.

»Vašega ni vmes,« je dejal, »in drugih tudi ne. Vse drugačna imena so. Takih ljudi in takega pisanja ni v naših krajih.«

Zopet se je širila potem novica po vasi: »Naših ni ubilo. Naši so živi in zdravi. Ni jih v časopisih.«

Marsikatero oko se je razjasnilo ob tej novici; marsikatera solza veselja je zaigrala v preje motnem in kalnem očesu; marsikatero srce je zopet zaupalo na srečno svidenje in snidenje.

Človek nerad verjame, da ga je obiskala velika nesreča, in zopet nerad verjame, da je zvedel srečno novico, veselo novico. Tudi izza tega veselega poročila je vstajala polagoma nova skrb: Kdo ve, če so tista imena res prava? Kdo ve, če jih niso nalašč napačno zapisali, samo zato, da bi bili domači bolj brez skrbi. Saj pravijo, da časopisi včasih ne pišejo čiste resnice.

Iz tujine so jela prihajati pisma. Oglasil se je Bendač, oglasil se je Tomanov, oglasilo se jih je še več. Slakov Peter pa ni nič pisal in še par drugih tudi nič. O nesreči so pa pisali le na kratko s takimi in podobnimi besedami: »Gotovo ste že brali, da se je v tem kraju zgodila velika nesreča. Mi nismo bili zraven, ker ne delamo tamkaj. Tisti kraj je toliko od nas proč, kakor je daleč od Cerkelj do Velesovega.«

Šele ta pisma so prinesla zopet pravo veselje v hiše in družine. Prihodnjo binkošno nedeljo je marsikatera mati in žena zahvalila Boga, da je odvrnil nesrečo od njenih v tujini, in ga prosila, naj bo še nadalje njegova roka nad njimi in naj jih pripelje srečno nazaj na dom. Samo Slakovka ni pravzaprav vedela, ali naj moli za živega ali za mrtvega Petra...

VI.

»Kaj je pa s Slakovim Petrom? Sam nič ne piše, drugi pa tudi nič ne povedo o njem. Slakova mati je v velikih skrbih radi njega. Povej no vsaj ti, in povej po pravici, kaj je pravzaprav z njim. Ona me prosi, naj te vprašam.«

Tako je pisala med drugim Bendačeva žena svojemu možu.

Slakov Peter! Kako je pač z njim? Gotovo že sedi na kupih denarja? Gotovo je najpremožnejši med vsemi delavci? Zato je tako ponosen, da nikamor nič ne piše. Presenetil bi rad nevoščljive vaščane, presenetil svojo mater in sestro z bogastvom.

Pri igri pa ni še nihče obogatel, tudi Slakov Peter ni. Njegov učitelj Robidar in drugi so že skrbeli, da je bil Peter čimdalje bolj prazen. Več ko je zaslužil, več je zaigral, dobil je pa le malo. Včasih — kdo bi mu zameril — so ga skoraj malo polile solze, zakaj vkljub sedemnajstim letom je bilo v njem le še precej otroka.

»Peter, nič ne maraj,« ga je tolažil Robidar ob takih prilikah, »kdor nikoli ne izgubi, nikoli nič ne dobi. Četudi sedaj nekaj izgubiš, lahko pozneje vse zopet pridobiš.«

Nov pogum je vzrastle Petru. Zopet je pričel igrati in zopet in zopet izgubljal. Igral je z nevoljo in jezo metal karte po mizi.

»Peter, ne smeš tako! Ne tako, to ni prav,« ga je svaril Robidar. »Igrati moraš mirno, previdno. Jeza ni nikjer dobra, tudi pri igri ne. Le mirno. Peter, pa pogum! Saj ne igramo danes zadnjič. Danes dobivam jaz, jutri boš ti na vrsti. Saj veš, kako sem te učil: Prvi dobiček ne gre v mošnjiček!

Pa je šlo zopet za nekaj časa —.

Kako rad bi se bil izkopal Peter iz rok svojih zapeljivcev tovarišev! Toda, kako naj to stori, ko je pa pri vseh zadolžen. Če bi mogel vsem vrniti, takoj bi jih popustil za zmeraj —. Takoj bi šel proč od njih, proč iz tega kraja, daleč med druge ljudi, pa bi se polotil dela in samo dela!

»Pa bi se obrnil do Tomanovega ali pa do Bendača,« si je včasih mislil Peter. »O kaj pa,« se mu je oglašala vest, »ali misliš, da se te bosta usmilila! Saj veš, kako si zapustil svoje tovariše; saj veš, kako sta ti branila. In sedaj? Prav ti je, bosta dejala, saj si sam silil v svojo nesrečo in pogubo.«

Obeh, Tomanovega in Bendača, se je poslej skrbno ogibal. Nista smela zvedeti, v kakšni stiski je. Nista smela spoznati, kako želi, da se povrne k njima.

Mater je tudi hotel prositi pomoči. Ali bi mu jo morda odrekla? Gotovo ne. Toda kaj bodo mati mislili. Vsak dan pričakujejo Petrovega denarja, vsak dan mislijo, da bo potrkal na vrata pismonoša Martin in bo dejal: »Mati, denarci! Peter jih pošilja. Kar podpišite tole, — pa še tole. Tako!« In mesto tega naj dobé drugačno pismo, z vso drugačno vsebino, polno obupa in tarnanja. In po pravici in resnici povedati je težko. Mati bodo preveč žalostni, lagati pa — ne, svoji materi se ne more in noče zlagati.

Težko je pač priti na pravo pot, kdor krene iz tira. Kaj ne, Peter?

Peter se je moral hočeš - nočeš vdati v svojo usodo, ki si jo je največ sam zakrivil. Delal je, kar se je dalo, obiskoval barako št. 6 in igral in vsak dan je bil bolj v dolgeh.

Bendaču se je pa smilil nesrečni fant. Saj je vedel, kam je zašel, ko je dobro poznal tiste ljudi. Rad bi mu bil pomagal, rad bi ga bil spravil zopet na pravo pot, pa mu ni prav mogel, ker se ga je Peter silno skrbno ogibal.

Ko pa je dobil pismo od doma in zvedel, da Peter tudi domov nič ne piše, je pa sklenil, da mu mora pomagati. Najbolje bo, če se obrne naravnost na Petrovo mater in jo previdno obvesti, kako se godi njenemu sinu.

Petrova mati je brala Bendačevo pismo in zvedela, po kakšnih potih hodi njen sin Peter. Kako se pogreza bolj in bolj v strast popivanja in igranja. Kaj torej storiti, kako ga rešiti? Ko bi se to godilo doma, bi mu lahko pomagala. A Peter je daleč, mati pa ubožna. Če ga pa pusti, bo padel še globokeje. Kdo naj nosi odgovor za vse to?

Te ure niso bile prijetne za Petrovo mater. Cel dan je premišljevala, kako naj pomaga sinu na pravo pot. In ko je prišla noč, je materino oko bdelo; in njena duša je iskala rešilne poti za sina.

»Soseda, ti bolehaš,« jo je nagovorila nekega dne Bendačeva mati.

»Oh, saj moram. Cele noči ne morem spati. Tako me skrbi zavoljo otroka.«

»Prav res. Majhni otroci, majhni križi — veliki otroci, veliki križi.«

»Ko bi mogla vsaj komu potožiti. Pa ne morem, ne upam — sram me je.«

»Ali si pa že bila pri gospodu župniku?«

»Saj veš, da se bojim stopiti pred gospoda.«

»Nič se ne boj. Dober mož so, gospod župnik, in najbolje ti bodo svetovali. Le idi.«

Potrta mati pa je še tisti dan potrkala pri gospodu župniku. Pomirjena se je vrnila s trdnim sklepom: »Rešiti ga moram, svojega sina, naj me stane tudi življenje. Vse bom storila, da bo Peter prišel zopet na pravo pot.«

Trudna materina roka je pisala Petru pismo polno zlatih nauk. Dolgo je pisala ta roka pismo materine ljubezni in materinskih skrbi. Potem pa je pokleknila pred podobo svete Družine pa molila in molila, dokler ni utrujena zaspala na trdih tleh. Ko se je pa prebudila, je zapazila, da ima roke pripravljene za objem. V sanjah je že objemala spokornega Petra.

(Konec.)



Po čmrlje!

I.

Drobničev hlapec Gregor in mali Tonče sta si bila od nekdaj posebna prijatelja. Komaj je Tonče znal hoditi, se je že rad motovilil okrog Gregorja, čebedral je venomer z njim in ga izpraševal o vseh mogočih rečeh, ki so prišle mali glavicí na misel. Rekel mu je vedno le »stric«, in Gregor ni bil nevreden tega imena: malčku je prinesel rakov iz potoka, ko je nesel v mlin; naredil mu je iz orehove lupine mlin na veter; naučil ga je žvižgati na prste; pokazal mu je mlade jerebičke v grmičju. Z eno besedo, prav rada sta se imela drobni Tonče in korenjaški hlapec Gregor.

Gregor je šel kosit v Zakotek. Tonče ga ni videl, kdaj je odšel, kajti ni še bilo solnca izza Vrha in tudi zarja se še ni začela vžigati, ko je že pela Gregorjeva sklepana in nabrušena kosa travi in rožam zadnjo pesem. Dolgo je že kosil Gregor, veliko dolgih redi je že ležalo poleg njega. Zazvonilo je sedem, treba je bilo iti zajtrkovat. A Gregorju ni bilo treba dolgo gledati, Tonče ga je že čakal pod črešnjo, in ko je odzvonilo in je odmolil, je zaklical po bregu: »Alo, stric, le gor pojdite!«

Gregor je obrisal s travo koso, pa ni šel gor, marveč je zaklical Tončetu: »Danes pojdi pa rajši ti dol, nekaj ti pokažem!« — »Kaj bi

neki bilo? Mladi ščinkovčki? Ali morebiti celo kosi?« je ugibal Tonče. Z naglimi koraki je stekel proti svojemu staremu prijatelju.

»Čmrlje sem našel, pojdi, da ti jih pokažem!«

Čmrlje! Kolikokrat je Drobničev Tonče skrivoma zavidal svoje vaše tovariše, ki so imeli po tri ali še več panjičkov čmrljev. Eden je imel rdečke, drugi rumenčke, tretji zopet sivčke — on pa nikakršnih. Res da imajo oče cel ulnjak čebel, a čebele so očetove, čmrlji bi bili pa samo njegovi, samo Tončetovi. Zdaj jih bo pa le imel, Gregor ve zanje in mu jih bo gotovo pomagal »ogréniti«.

Šla sta pod hruško, ki jo je lanski sneg nagnil. Sredi pokošenih travnih stebel je pokazal Gregor na kupček mrve. »Pokril sem jih, da jih vrana ne zapazi in ne pokonča.« Od časa do časa je zletel izpod kupa debel čmrlj, šumno brenčeč. »Le bliže, Tonče! Samo miren bodi in ne otepaj z roko, pa te ne bo nobeden!« mu naroči Gregor. Potem pa poklekmeta oba poleg kupa, ki je pokrival bivališče čmrljev.

Gregor polahko odvdigne travo, pod njo nekaj završi in zacvrči, in jezno se požene čmrlj vunkaj. »Sivčki so,« pravi polahko Tonče, ko pogleda od blizu. Potem odstrani Gregor s klinčkom droben suh mah, ki je zakrival čmrlje, in izpod njega se pokaže rumeno satovje. Tonče komaj upa dihati, tako pozorno gleda. »Glej, to-le svetlo je med,« mu šepeta Gregor, »po slamici bi ga lahko izsrkal, pa pustiva revežem! Glej, v tehle lončkih se pa mladi godijo. Naj se ti malo posladkajo, ko prilezejo iz voščene zibke!« Tonče gleda in gleda; vidi, koliko čmrljev s sivimi zadki je prišlo na vrh satovja branit domačijo; vidi, kako se nemirno vrtijo z razprostrtimi krili in jezno šumijo s tenkimi glasovi. Tudi matico mu pokaže Gregor s tanko slamico, ko prileze začudeno gledat, kaj je.

»No, zdaj si pa videl. Pojdi domov in naredi iz kakšne lesene škatlice panjiček, po kosilu jih bova pa ogrenila,« pristavi Gregor, ko je pokril čmrlje z mahom in zeleno travo. Potem gre pod črešnjo, naredi velik »sveti križ božji«, pa začne jesti, Tonček pa odide domov.

Kdo bi se čudil, da je bilo danes Tončku težje sedeti v šoli kot ne vem kje, da so mu bile tri ure kakor trije dnevi, da je prvi od vseh šolarjev pritekel nazaj v Zakotje!

II.

Po šoli je začel Tonče stikati po omarah in po predalih. »Bi rad zopet krljlev?« mu reko mati. Ko pa slišijo, da išče Tonče škatlico od cikorije za panjiček, se mu posmejejo, potem pa iztresejo cikorijo iz nove škatle, jo zavijejo v papir, škatlo pa dajo Tončku. Še s pipcem se naredi spredaj proti dnu mala odprtina, in panj je gotov.

Ko odjužinajo, gre družina v Zakotek grabit. Gregor nekaj zamrmra gospodarju, ki se nalahno posmehne, potem pa odvede Tončka proti nag-njeni hruški. Deček sede precej blizu Gregorja in gleda, kaj ta dela, kako bo čmrlje ogrebel.

Gregor postavi škatlo zraven mahu, ga odstrani z dvema suhima vejicama, potem pa dvigne mah in gručo satja v panjiček. Čmrlji zopet jezno zabrenče, poženo se nekateri jezno kvišku, pa Gregor se ne zmeni za njih jezo, mirno spravlja še ostali mah in kosčke satovja v škatlico in ga urejuje. Večina sivčkov je že med mahom spravljen v novo bivališče. Potem postavi Gregor panjiček v jamico, kjer je bilo prej domovanje brenčeče družinice, in naloži proti vranam zelene mrve nanj; le odprtina je bila prosta, da čmrlji lahko letajo nemoteno vun in noter. »Le glej jih, kako se bodo hitro privadili! Zvečer, ko bodo vsi notri, pa pridi in vzemi panjiček domov, samo ne pozabi prej zadelati odprtine, sicer boš prinesel domov zatečeno lice!«

Vselej je rad ubogal Tonče Gregorja, danes ga je pa še posebno natančno. Nekaj časa je še posedel v primerni razdalji od panjička in gledal prihajajoče in odhajajoče sivčke, potem je pa šel domov. Zvečer je pa odhitel s svojimi tovariši »čmrljarji« zmagoslavno po panjiček in ga položil na deske v gredi.

Gregorju — stričku — se je lepo zahvalil, mati sò ga pa drugo jutro dražili, zakaj se je celo ponoči v spanju branil z roko proti čmrljem — sivčkom.

Vladimir Borovščak.



Kako si je Miha Žabar hotel služiti svoj kruh.

(Spisal Maksimov.)

Kaki dve leti po Žabarjevi poroki so se pa raznesle po celi deželi čudne vesti. Na sejnih in po krčmah pred cerkvami po nedeljski službi božji in pri drugih opravilih so se menili ljudje o ponarejalcih denarja, ki so trosili ponarejene bankovce in goldinarje med svet. Neki kmet je prodal na semnju vola in ju dobil plačana s samim papirnatim denarjem. Desetkrat ga je pregledal in preštel in pokazal celo sosedom, preden ga je vtaknil v žep. A ko je hotel plačati v mestu s tem denarjem davke, so ga prijeli in mu vzeli ves denar. Ko so pa prišle priče in povedale, kje ga je mož dobil, so siromaka sicer izpustili, a denarja ni videl več. To se je razneslo kot blisk po devetih farah in nihče ni več zaupal papirju. Saj je bil ponarejen tako natančno, da tudi najbistrejše oko ni moglo zapaziti napake na njem. Zato se je vsak branil papirja, in ljudje so si mislili, da mora biti sam vrag v zvezi s ponarejalci. Kovinski denar se je ločil lažje, zato je vsak imel rajši tega.

Mnogo ljudi je dobilo v roke ponarejeni denar, tudi naš Miha. Jeseni je prodal nekemu trgovcu suhe gobe in prejel zanje precej bankovcev in nekaj srebrnih goldinarjev. Bankovce je na mestu primerjal s pravim, a zapazil ni na njih nobene razlike. O Božiču pa je menjaval v mestu pri prodajalcu sukna tak bankovec, a ga je prodajalec takoj spoznal, da je

ponarejen. Tudi Miha je imel sitnosti zaradi te nadloge; vzeli so mu skoro ves zaslužek. To je užalostilo Miho in njegovo ženo tako, da sta prejkala cele božične praznike. Zaradi izgube se je naselila v revno kočo skrajna beda. Miha in Marjeta za zimo nista imela ne moke, ne drv in tudi drugih potrebščin ne. Pozimi pa se ni dalo zaslužiti domala nič. V bedi je prebedel Miha cele noči in premišljeval, kako bi si pomagal iz te zadrege.

In v duši se mu je razjasnil sklep, ki ga pa niti svoji ženi ni upal razodeti. Dolgo časa se je boril sam s seboj. Enkrat mu je pa le reklo nekaj: Delaj, saj delajo tudi drugi in nič se jim ne zgodi, ker jih ne dobijo. Drugi glas pa mu je veleval: Delaj pošteno! En krivičen vinar...

Silno se je boril Miha sam s seboj in je bil nazadnje že popolnoma zmešan.

Nekega zimskega dne pa res začne znašati skupaj raznovrstno orodje, ki je bilo pri hiši: kladiva, klešče, pile, kose železa in drugo ropotijo. Z začudenjem je opazovala Marjeta, kaj pomeni vse to. Na njeno vprašanje, kaj bo delal, ji ni povedal Miha nič natančnega. »Boš že videla,« je rekel in se zaprl v čumnato.

Skozi ključavnico je Marjeta videla, kako je sedel za mizo in bil ves zamišljen v neko reč, ki se pa ni dala razločiti. Dolgo časa je Miha tako strmel, potem je pa odprl vrata in naročil ženi, naj pripravi hitro večerjo, da bo potem nemoteno delal dalje.

Marjeta se je prekrizala in vzdihnila, naj bi se Mihi vendar ne zmešalo pri skrivnostnem delu.

Ženi je Miha tudi naročil, da ga ne sme prav nič motiti in da mora biti okno zažrnjeno, da se ne bo videlo v sobo, če bi ponoči kdo slučajno šel mimo hiše.

Vse to se je zdelo Marjeti silno čudno. A izpraševati si moža ni upala.

Odšla je spat, Miha pa ni spal to noč. Delal je na vse pretege. Kuril je v železni pečici, topil neke kovine, jih vlival v ponvice, pilil in tolkel s kladivom, da je tajno odmevalo po hiši.

Zadovoljno je opazoval Miha po končanem delu svoj izdelek. Zdel se mu je dober in bil je zadovoljen.

Šele proti jutru se je odpravil spat s težko glavo in čudnim nemirom v srcu.

Dva dni kesneje je naročil Miha svoji ženi, da gre v Ljubljano. Pri-družil se je vozniku Orešku in mu obljubil, da bo mitnino že on plačal, če sme prisesti. Voznik je bil zadovoljen in odpeljala sta se. Pod Šmarno goro je bilo treba plačati mitnino. Miha je možko pomolil svoj goldinar mitničarju, toda ta ga je samo pogledal, pa ga je vrnil, češ: »S tem pa kure plačuj!«

Mihi ni preostajalo drugega kot seči še enkrat v žep in plačati z drugim denarjem. Malo se je sicer jezil in se izgovarjal, da je dobil ta goldinar za gobe, pa za to se mitničar ni menil. Plačati je moral Miha s pravim denarjem.



Pri dobri babici.



Potem sta drdrala naprej. Medpotoma je Miha premišljeval, če bi bilo varno pokazati pri ljubljanski mitnici oni goldinar. Ni se mu pa zdelo prav varno, zato je plačal zopet s pravim denarjem.

Ko sta prišla čez mitnico, je stopil Miha raz voz in odšel svojo pot. Prej pa sta se že z Oreškom zmenila, kdaj in kje prideta skupaj, da se odpeljeta domov.

Miha je kolovratil po mestu in se na tihem jezil, ker ni mogel spečati svojega ponarejenega goldinarja. Take lepe načrte je že koval, koliko denarja si bo lahko pridobil, pa se mu je ponesrečil takoj prvi poizkus.

Hodil je Miha okrog branjev in mislil tam spečati svoj denar. Toda uboge ženice so se mu zasmilile, ko se je spomnil, da bi prišle pri vsem svojem uboštvu še v nesrečo, ki bi jo zakrivil on.

Takrat je prišel Miha v tedanjo špitalsko ulico. Na vogalu te ulice je bila velika prodajalna mešanega blaga. Grede mimo oken je videl Miha, da se notri kar tare ljudi. Mislil si je: »Tukaj je velik naval in uslužbenci gotovo nimajo časa natančno opazovati denarja, ki ga prejmejo.«

Miha je stopil v prodajalno in s trepetajočim srcem čakal, da pride na vrsto. Potem je naročil pol funta sladkorja. Dobil ga je brž in prav nalahno je položil na prodajalniško mizo svoj goldinar. Bal se je, da bi po sumljivem cvenku ne spoznal štacunar ponarejenega denarja. Prodajalec je hitro odštel Mihi, kar je imel še dobiti, in preden je goldinar padel v predal med drugi denar, je že Miha smuknil skozi vrata, držeč prejeti drobiž kar v pesti. Ni imel časa, da bi ga kam spravil, tako ga je silila neznana moč naprej.

Trгоvec je pa slišal, da se je goldinar nekam čudno oglasil, ko je padel v predal. Pa ga je vzel še enkrat v roko. V hipu je spoznal, da denar ni pravi. Brž je skočil za Miho. Zdel se mu je že takrat sumljiv, ko jo je tako hitro ubral skozi vrata. Miha je pa opazil trgovca. Zbežal je pred njim, kolikor je mogel. Prevrnil je nekaj ljudi, ki so ga mislili prijeti na trgovčev klic. Pa ves beg ni pomagal Mihi do rešitve. Brž so ga zgrabile močne roke, da se je začutil kot v kleščah. Pred Miho je stal mož v svetli opravi, ki so se mu jezno bliskale oči.

Ko je trgovec povedal, kaj se je zgodilo, je rekel stražnik: »Dobro, da smo te ujeli! Ti boš že vedel še kaj povedati, kje se dobi ponarejeni denar. Sedaj le z menoj, boš drugod govoril!«

Miha je naprej vzdihoval in prosil ter se izgovarjal, da je dvanajst let služil cesarja, pa da ni bil nikdar zaprt. Pa vse razlaganje ni nič pomagalo. Zgodba se je nadaljevala pred sodnikom.

* * *

Zabar je stal pred sodnikom, strogim in neizprosnim. Mihi se je zdelo, da gleda sodni mož izza naočnikov nanj s škodoželjnimi očmi. Spomnil se je, da je videl nekdanj sovo, ki ga je gledala iz dupla prav s tako srepim pogledom... V tem hipu mu pridejo v spomin tudi vsi pogovori, ki jih je čul doma za pečjo in pozneje v vojaški suknji o strahovitih ječah, kjer

se plazijo škorpioni in druga golazen. Miho je streslo ob tej misli, a izkušal je ostati miren. To pa zaradi tega, da bi naredil na sodnike vtis človeka, ki ve, da ni kdovekaj zagrešil.

Iz teh premišljevanj vzbudi Miho ostru, počasna in poudarjajoča beseda sodnikova:

»Kako se že pišete?»

Miha se spomni, da je pred sodnijo, in odgovori premišljeno: »Pisati ne znam, učeni gospod, drugi me pa pišejo za Žabarja in v krstnih knjigah sem zapisan na ime svetega Mihaela.«

Sodnik izprašuje ves čas z istim glasom in o stvareh, ki se niso zdele Mihi prav nič v zvezi z njegovo zadevo.

To je Miho precej potolažilo in odgovarjal je na dolgo in široko. Vendar ni pozabil, da stoji pred sodnijo, kjer mora držati beseda kot pribita. Ponovil pa bi ne bil Miha svojih besed za nobeno ceno, tako ga je nekako zmešal sodnikov pogled in njegova beseda. Že je brskal gospod sodnik po neki knjigi, in Miha se je že bal, da išče oni paragraf, s katerim ga bo ošvrknil.

»Vi ste obdolženi,« je začel zopet sodnik, »da ste ponarejali denar. Oblast vas je zasačila pri izpečavanju, in razne okoliščine pričajo, da je ponarejeni denar vaš izum. Priznajte kar odkrito in v kratkih besedah, kako ste prišli na to nesrečno misel in kako ste delali.«

Žabarja je streslo. »Vse vedo,« si je mislil, »nekdo me je moral opazovati.« Bil je popolnoma žmeden in ni vedel, kako naj začne, pa je rekel tako-le: »Take nesreče sem imel pri gospodarstvu, da se Bog usmili, in usmilil se me je res. Ko sem bral gobe in premišljal, kako bi si na kak način opomogel, zapazim pred seboj čudno stvar, podobno gobi. Poberem in vidim, da je iz železa in da ima vtisnjeno cesarjevo podobo...«

»No, in kaj ste potem s tem?»

»Kaj sem s tem?» je zajecjal Žabar v silni zadregi zaradi svoje govorniške nezmožnosti in nadaljeval: »Potem sem pa doma poizkusil za kratek čas, kako bi se dal narediti goldinar.«

»In ste ga naredili? Kako, iz česa, sami?»

»Sam — menda mi je sam peklenšček pomagal. Tako je vrelo in se cvrlo, da me je še danes strah.«

Tako je šlo zasliševanje dalje. Večkrat je posegel sodnik nazaj, zlasti one čudne stvari s cesarjevo podobo kar ni mogel pozabiti. A Miha je trdil vedno enako, dasiravno mu je bilo že žal, da se je tako neumno zlagal.

Za Mihom je bila zaslišana njegova žena.

Sodnik ji je zastavil tole vprašanje:

»Ali vaš mož res ni hodil nikdar po grmovju za gobami?»

Ženici se je zdelo vprašanje kot uganka. »Kaj naj to pomeni,« si je mislila. Zdelo se ji je, da je sodnik besedico 'res' posebno važno poudaril. In mislila si je: »Miha je gotovo tajil — je že vedel, zakaj, in žena mora biti opora možu.«

»O gospod, tega pa ne! Moj mož ni nikdar bral gob. »To ni moško delo,« je rekla hitro Marjeta.

»Pa tudi ne moška beseda? On pa trdi ravno nasprotno, da je namreč večkrat iztikal po grmovju za gobami. Opozarjam vas, da stojite pred sodnikom, ki bo vse vaše besede presojal. Vi pa takoj na prvo vprašanje odgovorite neresnico.«

Marjeta je bila po tej smoli popolnoma zbegana. Uvidela je, da se njen razum ne more ogibati sodnikovih zank. Zato pove v nadaljnji razpravi čisto resnico, kolikor ji je bila pač znana zadeva o ponarejenem goldinarju.

Konec koncev je bil ta, da je dobil Miha Žabar za svoje delo in za svoje laži nekaj tednov, žena Marjeta pa samo zaradi laži nekaj dni zapor.

In zgodilo se je, da sta Miha in Marjeta po prestani kazni zopet nabirala gobe in jih metala v en koš.

Pogovor je nanesel tudi na ono zgodbo pred sodiščem. Vidiš, Meta, kako je pametno,« je rekel on, »če dva mečeta v isti koš. Kako se hitro polni. — Prav tako, kot če dva govorita isto — to drži, da ne izpodbije tudi sodnik več. Pa ne tako, kot si metala ti besede — — —«

»Boš že zopet začel zbadati? Kdo pa je zakrivil vse to? Ti in nihče drugi in zdaj vališ vso krivdo name. Pa nabiraj sam, boš videl, kaj narediš brez mene.«

Meta se je zasukala in šla po grmovju proč od svojega moža. Začela je nabirati gobe zase in jih devati v predpasnik.

Miha pa je imel le prej poln koš gob kot ona predpasnik. Ne meneč se za trmasčo ženico, je zadel koš in šel počasi proti domu.

To pa Meti ni bilo po volji. Ubrala jo je kmalu za njim in ga došla vrhu brega nad njunim domom. Ni vedela, ali naj gre skupaj z njim in mu pomaga nesti težko breme, ali naj ga prehit.

Hotela je šiniti mimo njega po bregu navzdol. Pri tem je pa stopila tako nerodno na neko korenino, da se je opotekla in — o jej! — spustila predpasnik. Gobe so se kotalile na vse strani, nekaj se jih je celo pomečkalo.

»Vidiš, tako je, če mož in žena ne mečeta v isti koš,« je rekel Miha.

Marjeta je pa molčala in hitela pobirati. Pomagal ji je seveda tudi mož in metala sta zopet oba v koš ter srečno prišla z blagom domov.

Od tedaj pa nista več delala vsak na svojo pest, niti lagala več zase, ne za drugega, in imela sta mir med seboj in pred sodiščem.



Mati vojaka-junaka.

Mrak lega na zemljo, okrvavljeno po hudih bojih. Zvezda za zvezdo se zasvetlika na jasnem nebu. Kar se zgane nekaj ob grmovju. Lahni, pojemajoči glasovi se čujejo v mirno, snivajočo noč. Vedno razločnejši so. Kakor molitev se glase svečano. — »»Pri meni si, mati? Prve detinske dni si me zapustila. Žrtvovala si lastno življenje za moje. V kraljestvo blaženih in izvoljenih je splavala tvoja duša. Pogrešal sem te vse dni. Pogrešal sem tvoje božajoče, mehke roke; pogrešal tvoje ljubezni. A danes prihajaš!««

Zgane se ranjen vojak in sede. Obraz obrne kvišku. Mesečeva svetloba prodira skozi vejevje grmičja. »»Nisi me videla, mati, dolgo me nisi videla. A danes me zopet zreš vojaka. Vojak je tvoj sin, branitelj svoje domovine.««

Utrujen omahne ranjenec ter zapre za trenutek oči. Iznova začne govoriti, in še svečanejši mu je glas: — »»Mati moja, glej sobojevnike — tovariše. Bratska vez in ljubav nas veže. Plemenita so njih srca. A vendar se bori slednji njih z vso ljutostjo napram sovražniku. Kakor besni so, dokler ni mrtev zadnji protivnik...««

»»Zavlada mir, ko pade zadnji. Zdramijo se iz ljutosti. Mraz jim pretresa ude do mozga. Marsikateremu zaigra solza v očeh. Potem pokleknejo in dvignejo srca v molitvi k Bogu...««

A še preden razgrne noč svoja krila nad pokrajino, izkopljejo velik grob, skupno počivališče truplom padlih tovarišev in nasprotnikov.

V skupnem grobu počivajo padli. Nihče ne zaviđa prostora drugemu...

»»Počivajte v miru, tovariši!«« se oglasi eden izmed pogrebcev. Ista želja je izrečena tudi padlim sovražnikom. Saj v kraljestvu mrtvih ni razlike med prijateljem in sovražnikom.

Prisostvoval sem, mati, takim prizorom. In vzel je drugi izmed tovarišev pest zemlje, jo vrgel v odprti grob, rekoč: »Nasvidenje, tovariši!««

Zopet obstane ranjenec. Vejica grmovja se lahno dotakne njegovega potnega čela. S slabotnejim glasom nadaljuje: »»Tvoja roka, mati draga, je mehka. Žal, da jo občutim šele danes. Ljubeznivo me zro tvoje oči! Osrečuje me tvoja ljubezen. Tvoj duh je bil pri meni noč in dan. In sedaj si vedela, da je prišel čas z resnimi dnevi, ki zahtevajo žrtev na oltar domovine. Prišla si, da trpiš z menoj in mi navdajaš poguma.««

Zaveje vetrič. Listje na grmu zašusti in zašepeče tajinstveno.

»»Da, mati ljubljena! Vreden te je tvoj sin!««

Močnejše zapiha veter. Mesec se skrije za oblakom. Ranjenec zavzdihne, razširi roke kakor v objem. A omahnejo mu onemogle nazaj. Vzdihi.

»»Pozno je, mati! Spavajva. Stisni mi roko še trdneje in gladi mi čelo. Mehka je tvoja roka, mati...««

Zatisneš mi oči. Kako prijetno!...

A jutri, in nadalje, mati, ostaneš pri meni za vedno. Ne mogel bi več prestati brez tebe. Mati, kako sladko me uspavaš nocej ... Tako lahko mi je. Čuješ mati? Stisni mi desnico! ... Gladi me! ...

Kam me vodiš? Sedaj? ...

Vidim — mati — vidim — — — vse ...»

Zatrepetajo truplo umirajočega. Komaj, komaj slišno se izvije zadnji dih s trepetajočih usten. Smrtna tišina nastane. ...

Mesec zopet posije izza oblaka. Ljubeče razlije žarek na blede lice bojevnika in šine dalje. Je li videl otroški smehljaj, ki je krožil bojniku okrog smrtnobledih usten?

Zaveje veter močnejše, pripogne nešteto travic in bilk k tlom. A le za hip. Dvignejo se glavice, prikimajo in zašusté druga drugi. Pozdrav in spev neslišen mrtvemu vojaku-junaku.

Fr. Zupančič.



Živali.

8. Kokot naš in kokodaja.

Kokot in kokodaja
putke za seboj spreva.

Kokot naš, ta vojskovojo,
kukurika, žuga boj!

Koklja stopa čez dvorišče,
vsepovsodi hrane išče!

Zrnec drobnih, išče žita,
da ji deca bode sita!

Deca nje je barve, —
res, igračice prijazne!

Skačejo veselo, živo
zro z očesci ljubeznivo ...

A kokota srd se loti,
moško razprostrè peroti,
vrh gnojišča zakurika,
čast se mu to zdi velika!

Koklja pa le moško gleda,
če ne kroži kje ujeda?
Jastreba ljuti, sokol kruti —
piške, hitro pod peruti!

Ljubeznivo male skliče,
svoje male otročiče,
da životke jim ogreje,
kakor mati le umeje ...

Uči tu se, dete milo,
da boš stariše ljubilo,
potlej spolnil večni Oče
prošnje bode tvoje vroče:

V vseh nesrečah bo te branil,
mamo, ateja ohranil.

Davorin.

9. Polž.

Polž počasnež — hidi — hoj!
Hišo nosiš kar s seboj.
Hišo nosiš,
da ne prosiš
prenočišča slednji dan,
če te pot zanese v stran.

Ne prenašliš se nikdar;
tudi ti je malo mar,
če počasnost ti ljudje
vedno oponašajo,
sami pa tako radi
dela kar le moč odlašajo.

Maksimov.

10. Čebelice.

Zum, zum, zum,
čebelice pojo,
zum, zum, zum,
pa medek stražijo.

Zum, zum, zum,
bo zimica prišla,
zum, zum, zum,
kar pride naj, ha, ha!

Zum, zum, zum,
bo panjek naš gorak,
zum, zum, zum,
pa medek naš sladak.

Zum, zum, zum,
se sline vam cede?
Zum, zum, zum,
ah, medek sladek je.

Zum, zum, zum,
če hoče kdo ga kaj,
zum, zum, zum,
le pride ponjga naj.

Zum, zum, zum,
ga toliko dobi,
zum, zum, zum,
da se takoj zredi.

Rud. Pečjak.



Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Kamen. (Kamenje.)

Kdor tebe s kamenom, ti njega s kruhom.
Naj ne luča kamenja, kdor ima stekleno streho.

Kamen na cesti se ne umakne, ti se moraš umakniti.

Če ne moreš dvigniti kamena, pusti ga na tleh. (Dober svet o nemogočih rečeh.)

Kdor si sam postelje na kamenu, mehko počiva.

Kdor pri vsakem kamenu obstoji, ne pride v mesto.

Je tudi tako kamenje, ob katero se tudi modrijan lahko spotakne.

Kamen iz roke, beseda iz ust se ne vrmeta več.

Noben kamen ni tako trd, da bi se ne dal ogladiti.

Na kamenje lahko seješ, a žeti ne moreš na njem.

Ni vsak kamen žlahtni kamen.

Žlahtni kamen ohrani svoj blesk.

Kamen poizkuša zlato, zlato pa ljudi.

Kamen poriva kamen.

Kamen, ki se zavalji, se težko ustavi.

Če velik kamen z gore pade, jih pade veliko majhnih z njim.

Majhen kamen lahko vrže velikega moža (lahko razbije veliko okno).

Tudi majhen kamen more ubiti, ako se prav vrže.

Najmanjši kamen, ki ga priložiš bremenu, je težak.

Kamen ne segnije v vodi. (O reči, ki se lahko odloži.)

Dva trda (kresivna) kamena iskre delata.

Trda kamena nikdar dobre (lepe) moke ne zmeljeta.

En sam kamen ne zmelje žita (ne zgradi zidu.)

Kamen do kamena palača, zrno do zrna pogača.

Reki: Trpim kakor kamen na poti.
Vse kamenje spraviti s poti. (Vse zapreke odstraniti.)

Kamenu bi se smilil.

Kamen mu leži na srcu.

Kamen se mi je odvalil.

Ima kamen v prsih. (Trdosrčen je.)

Ko bi tudi kamenje deževalo...

Kaditi.

Kjerkoli se kadi, tam se ogenj dobi.

Kalen.

Pri kalni vodi celo svetilnica nič ne pomaža.

V kalni vodi je lahko ribe loviti.

Kapati.

Če ne teče, pa kaplja. (Če se pridobiva kaj po malem.)

Kaplja.

Naše življenje je kakor kaplja na veji.

Rek: Jaz sem proti njemu kakor kaplja na vejici.

Kaša.

Kaša otročja paša.

Kaša mati naša.

Vrelo kašo je treba pihati.

Zanesi se na tujo kašo pri svoji doma (če jo imaš doma).

Ne bodi na vsaki kaši.

Kdor je kašo skuhal, naj jo tudi poje. — Kašo si si sam skuhal, pa jo pojej.

Kaša se ne je tako vroča, kot pride od ognja.

Redka kaša se ne je z vilicami.

Slaba kaša se ne izboljša, četudi jo s srebrno žlico ješ.

Če je kaša snedena, se otroci trgajo za lonec.

Reki: Kašo za mačko kuhati. (Za nepotrebno reč se truditi).

Kaša se še kuha. (Reč še ni gotova.)

Toliko časa hodi okrog kaše, da se shladi.

Hodi kakor mačka krož vrele kaše.

On bo še k sodnemu dnevu kašo kupal.

Kašelj.

Siromastvo in kašelj se ne dasta zakriti. Pokašljevanje je huje nego kašelj.

Kava.

Kdor pije kavo, ta meče svoj denar v vodo; kdor kadi tobak, ga izpuhteva v zrak.

Kava ima dve lastnosti: gorka je pa mokra.

Kava je počasen strup, je rekel mož, ki je bil 70 let star.

Kazalo.

Na kazalu se vidi, če gre ura prav. — Na kazalu se lahko vidi, koliko je ura. (Na obrazu se kaže, kako je znotraj.)

Rek: Je kakor kazalo na uri; kakor ga naravnaš, tako gre. (Dá se od drugih voditi).

Kazen.

Kazen je zločinu za petami.

Kazen prihaja počasi, pa pride (ne izostane).

Kazen je tudi dar božji.

Kjer ni kazni, ni strahu.

Kazen bodi kot solata, ki ima več olja nego kisa.

Kaznovati.

Kdor božjega daru ne spoštuje, tega šiba božja kaznuje.

Kogar Bog ljubi, tega kaznuje.

Kaznovati je lahko, poboljšati težko.

Česar nihče ne kaznuje, to kaznuje Bog.

Kdor hoče druge kaznovati, mora pri sebi začeti (mora biti sam brez graje).

Kratkočasnice.

Polica j postopaču: »Kaj pa ste?« —

Postopač: »Umetnik.« — Polica j: »S kakšno

umetnostjo se pa bavite?« — »Dežnike delam.« — Polica j: »Saj to ni nobena umetnost.« — »Pa ga vi naredite — le enega!«

A.: »Kdo je napisal to povest, ki jo tako hlastno čitate?« — B.: »Ali se hočete norčevati z menoj? Ali ne vidite, da je tiskana?«

A.: »Obljubili ste mojemu stričniku zaušnico, ni res?« — B.: »Da, ali jo hočete takoj s seboj vzeti?«

Premalo gosposko: Trгоvec agentu: »Če se mi ne spravite spoti, vas ven vržem!« — Agent: »Sram vaš bodi! Še hlapca nimate.«

V naglici. Zatoženec: »Gospod odvetnik, vi torej hočete pri obravnavi dokazovati, da nisem pri pravi pameti?« — Zagovornik: »Kajpada! saj vam mora že vaša zdrava pamet to reči.«

Računska naloga.

Napiši tisoč s petimi enakimi številkami brez ničel.

Nove uganke.

(Priobčuje Peter Petrič.)

1. Iz zemlje klije, bilje ni, bilju nožice krepí.
2. En teden je sit, dva je zvit, potlej se gre skrit.
3. V zračni lini ded sedi, jezik jeklen mu iz ust visi.
4. Dasi postave božje pozna, v cerkvi kapo na glavi ima.
5. Hišica v hiši, mož je v njej. Ko si v gostih, vse povej!
6. Sredi polj kardinal se je v maju smejal.
7. Konec je in konec ni, vsak ga enkrat doživi.
8. Obračaj ga, da ga pomladiš, vedno starca spet dobiš.
9. Kar je v črnem morju pil, to je v belo polje lil.
10. Ptíček skozi zrak leti, kjer obsede, teče kri.

(Rešitev in imena rešilcev v prih. številki.)

»Vrtec« izhaja 1. dné vsakega meseca in stane s priložo vred za vse leto 5'20 K, za pol leta 2'60 K. — Uredništvo in upravníštvo v Ljubljani, Pred škofíjo št. 9.